

Date: 15th August-2026

KORRUPSIYANING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI:
MUAMMO VA YECHIMLAR

Jo'rabekova Dilshoda G'ulom qizi

Nizomiy nomidagi O'zMPU Tarix fakulteti "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va
huquq ta'limi" yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada korrupsiyaning jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga salbiy ta'siri, uning kelib chiqish sabablari va oqibatlari tahlil qilinadi. Korrupsiya davlat boshqaruvi samaradorligining pasayishi, investitsion muhitning yomonlashuvi, iqtisodiy resurslarning samarasiz taqsimlanishi, aholi o'rtasida ijtimoiy tengsizlikning kuchayishi hamda davlat institutlariga bo'lgan ishonchning susayishiga olib kelishi yoritilgan. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashishda qonun ustuvorligini ta'minlash, davlat boshqaruvida shaffoflikni oshirish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va korrupsiyaga qarshi huquqiy madaniyatni shakllantirish kabi yechimlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: korrupsiya, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, korrupsiyaga qarshi kurash, shaffoflik, davlat boshqaruvi, qonun ustuvorligi, investitsiya muhiti, jamoatchilik nazorati, raqamlashtirish, ijtimoiy tengsizlik.

Аннотация: В статье анализируется негативное влияние коррупции на социально-экономическое развитие общества, а также рассматриваются основные причины и последствия данного явления. Особое внимание уделяется снижению эффективности государственного управления, ухудшению инвестиционного климата, неэффективному распределению экономических ресурсов, усилению социального неравенства и снижению доверия населения к государственным институтам. В работе также предлагаются основные направления противодействия коррупции, включая обеспечение верховенства закона, повышение прозрачности государственного управления, внедрение цифровых технологий, усиление общественного контроля и формирование антикоррупционной культуры.

Ключевые слова: коррупция, социально-экономическое развитие, противодействие коррупции, прозрачность, государственное управление, верховенство закона, инвестиционный климат, общественный контроль, цифровизация, социальное неравенство.

Abstract: This article analyzes the negative impact of corruption on the socio-economic development of society and examines the main causes and consequences of this phenomenon. Particular attention is paid to the decline in the effectiveness of public administration, deterioration of the investment climate, inefficient allocation of economic resources, increasing social inequality, and declining public trust in state institutions. The article also proposes key measures to combat corruption, including strengthening the rule of law, increasing transparency in public administration, introducing digital technologies, enhancing public oversight, and developing an anti-corruption culture.

Date: 15th August-2026

Keywords: corruption, socio-economic development, anti-corruption measures, transparency, public administration, rule of law, investment climate, public oversight, digitalization, social inequality.

Bugun dunyo oldida turgan eng katta muammolar haqida soʻz ketganda, korrupsiya alohida xavf sifatida tilga olinadi, u shovqinsiz kirib keladi, dastlab oddiy bir “kelishuv” yoki “tanish-bilishchilik”dek koʻrinadi. Ammo vaqt oʻtishi bilan uning ildizlari jamiyatning turli qatlamlariga chuqur kirib boradi. Natijada davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, taʼlim, tibbiyot va, eng achinarlisi, odamlarning adolatga boʻlgan ishonchi zarar koʻradi. Korrupsiya — shunchaki pora olish yoki pora berish emas. U mansab va vakolatdan shaxsiy manfaat yoʻlida foydalanish, davlat mablagʻlarini noqonuniy oʻzlashtirish, tanish-bilishchilik, manfaatlar toʻqnashuvi kabi koʻplab koʻrinishlarda namoyon boʻlishi mumkin. Uning eng xavfli jihati shundaki, korrupsiya birgina qonunbuzarlik bilan cheklanib qolmaydi, u jamiyatdagi adolat mezonlarini sekin-asta yemiradi. Tasavvur qilaylik: ikki tadbirkor bir xil mahsulot ishlab chiqaradi. Biri qonun talablariga rioya qiladi, soliqlarini toʻlaydi, xodimlariga munosib sharoit yaratadi. Ikkinchisi esa oʻz ishini “tanish-bilish” va noqonuniy kelishuvlar orqali tezroq bitiradi. Agar ikkinchisining yoʻli osonlashsa, qonuniy ishlayotgan tadbirkorning koʻzida adolat qayerda qoladi? Ana shu savol korrupsiyaning jamiyat uchun naqadar xavfli ekanini koʻrsatadi. Iqtisodiyot taraqqiyoti uchun sogʻlom raqobat, qonun ustuvorligi, shaffoflik va investorlar uchun ishonchli muhit zarur. Korrupsiya esa ana shu omillarning barchasiga salbiy taʼsir koʻrsatadi. Korrupsiya keng tarqalgan muhitda iqtisodiy qarorlar har doim ham obyektiv mezonlar asosida qabul qilinmaydi. Kimningdir loyihasi samarali boʻlgani uchun emas, balki uning “aloqalari” kuchli boʻlgani uchun ustunlikka ega boʻlishi mumkin. Bunday sharoitda esa halol raqobatning oʻrnini norasmiy kelishuvlar egallaydi. Buning oqibati oddiy: investitsiyalar kamayadi, tadbirkorlik muhiti yomonlashadi, davlat mablagʻlaridan foydalanish samaradorligi pasayadi. Eng muhimi, iqtisodiyot oʻzining tabiiy rivojlanish mexanizmlaridan uzoqlashadi. Xorijiy investor mamlakatga kirib kelayotganda faqat bozor hajmiga qaramaydi. U, avvalo, qonunlar qanday ishlashi, mulk huquqi qay darajada himoyalangani, davlat idoralarining shaffofligi va raqobat muhiti qanday ekaniga eʼtibor beradi. Agar biznes yuritish uchun norasmiy toʻlovlar yoki “qoʻshimcha kelishuvlar” zarur boʻlsa, bu investor uchun jiddiy xavf signalidir. Demak, korrupsiya iqtisodiyotga faqat oʻgʻirlangan mablagʻ miqdorida zarar yetkazmaydi. U mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi, tadbirkorlik muhiti va uzoq muddatli iqtisodiy istiqboliga ham putur yetkazadi. Korrupsiyaning taʼsiri iqtisodiy koʻrsatkichlar bilan tugamaydi. Uning jamiyat uchun eng ogʻriqli oqibatlaridan biri inson kapitaliga yetkazadigan zararidir. Taʼlimni olaylik. Bilim emas, pul yoki tanish-bilish ustun boʻlgan muhitda haqiqiy mehnatning qadri pasayadi. Imtihonda bilimli talaba emas, imkoniyati yoki aloqasi kuchli boʻlgan inson ustunlikka ega boʻlsa, bu nafaqat bitta talabaga, balki butun jamiyatga zarar keltiradi, bugungi talaba — ertangi shifokor, muhandis, oʻqituvchi, iqtisodchi yoki davlat xizmatchisi. Agar uning bilim va malakasi halol mehnat orqali emas, boshqa yoʻllar bilan baholansa, ertaga bu xatolarning oqibatini butun jamiyat his qiladi. Sogʻliqni saqlash

Date: 15th August-2026

sohasida esa korrupsiya yanada og'riqli masalaga aylanadi. Insonning sog'lig'i yoki hayoti pul va norasmiy kelishuvlarga bog'lanib qolishi jamiyatdagi ijtimoiy adolat tamoyillariga zid. Ayniqsa, iqtisodiy jihatdan zaif qatlam vakillari bunday holatlardan ko'proq zarar ko'rishi mumkin. Shunday ekan, korrupsiyaga qarshi kurashish — faqat davlat mablag'larini himoya qilish emas. Bu insonning bilim olish, sog'lom yashash va o'z mehnati bilan munosib hayot kechirish huquqini himoya qilishdir. Jamiyatni birlashtirib turadigan eng katta kuchlardan biri — ishonch. Fuqaro davlat idorasiga murojaat qilganda, uning masalasi qonun asosida va adolatli hal etilishiga ishonsa, davlatga bo'lgan ishonchi mustahkamlanadi. Aksincha, "Ishimni bitirish uchun kimnidir topishim kerak", "Pul bermasam, ishim yurishmaydi" degan qarashlar keng tarqalsa, jamiyatda huquqiy madaniyat zaiflashadi. Eng xavflisi, odamlar korrupsiyani muammo sifatida emas, hayotning oddiy bir qismi sifatida qabul qila boshlaydi. "Hamma shunday qiladi", "Boshqa yo'li yo'q", "Ish bitishi uchun ozgina berish kerak" kabi qarashlar aslida korrupsiyaning eng kuchli himoyasiga aylanadi. Shu sababli korrupsiyaga qarshi kurash faqat qonun bilan emas, avvalo, insonning tafakkuri va jamiyatning qadriyatlari bilan bog'liq. Korrupsiyaga qarshi kurash haqida gapirganda ko'pincha jazolash choralari urg'u beriladi. Albatta, qonunni buzgan shaxs javobgarlikka tortilishi kerak. Ammo faqat jazolash bilan muammoning ildiziga barham berib bo'lmaydi. Buning uchun davlat boshqaruvida ochiqlik va shaffoflikni kuchaytirish, ortiqcha byurokratik jarayonlarni qisqartirish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, davlat xaridlarida ochiqlikni ta'minlash va manfaatlar to'qnashuvining oldini olish muhim. Raqamlashtirish bu borada katta imkoniyat yaratadi. Inson va mansabdor o'rtasidagi keraksiz aloqalar qancha kamaytirilsa, noqonuniy kelishuvlar uchun imkoniyat ham shuncha qisqaradi. Elektron xizmatlar, avtomatlashtirilgan tizimlar va ochiq ma'lumotlar korrupsion xavflarni kamaytirishga xizmat qilishi mumkin. Biroq texnologiyaning o'zi yetarli emas. Eng mukammal tizim ham uni boshqarayotgan insonning halolligi va mas'uliyatiga bog'liq. Korrupsiyaga qarshi kurashni faqat davlat tashkilotlarining vazifasi deb tushunish noto'g'ri, bu jarayonda jamiyatning har bir a'zosi o'z mas'uliyatini anglashi kerak. Ota-ona farzandiga halollikni o'rgatadi. O'qituvchi bilimni qadrlashni singdiradi. Talaba o'z mehnatiga ishonadi. Tadbirkor qonuniy raqobatni tanlaydi, davlat xizmatchisi esa berilgan vakolatni shaxsiy manfaat uchun emas, xalq manfaatlarini uchun ishlatadi. Jamiyatda "halol yo'l bilan erishilgan muvaffaqiyat" qadri baland bo'lsa, korrupsiyaning ildiz otishi qiyinlashadi. Aksincha, noqonuniy yo'l bilan boyish yoki mansabdand foydalanish odatiy hol sifatida qaralsa, korrupsiyaga qarshi kurash ancha murakkablashadi. Dunyoning turli mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, korrupsiyani kamaytirish uchun birgina chora yetarli emas. Samarali natijaga erishish uchun huquqiy, institutsional, iqtisodiy va ma'naviy mexanizmlar birgalikda ishlashi kerak. Mustaqil nazorat institutlari, ochiq davlat boshqaruvi, fuqarolik jamiyatining faol ishtiroki, ommaviy axborot vositalarining erkin va mas'uliyatli faoliyati, davlat xaridlarining shaffofligi hamda zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish korrupsion xavflarni kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq har qanday mexanizmning markazida inson turadi. Qonunlar qanchalik

Date: 15th August-2026

mukammal bo‘lmasin, agar unga rioya qilish madaniyati shakllanmasa, kutilgan natijaga erishish qiyin.

Xulosa qilsak, korrupsiya — taraqqiyot yo‘lidagi ko‘rinmas, ammo nihoyatda xavfli to‘siq, u iqtisodiy o‘sishni sekinlashtiradi, investitsiyalar uchun noqulay muhit yaratadi, sog‘lom raqobatni buzadi, ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi va eng muhimi, fuqarolarning davlat hamda jamiyatga bo‘lgan ishonchiga putur yetkazadi. Shu bois korrupsiyaga qarshi kurashni faqat “jinoyat sodir bo‘lgandan keyin jazolash” tamoyili bilan cheklab qo‘yish mumkin emas. Asosiy e‘tibor korrupsiyaning kelib chiqish sabablarini bartaraf etishga qaratilishi lozim. Shaffof boshqaruv, kuchli qonun ustuvorligi, raqamlashtirish, samarali jamoatchilik nazorati, fuqarolarning huquqiy savodxonligi va, eng muhimi, halollik qadriyatlarini mustahkamlash — korrupsiyadan xoli jamiyat sari olib boradigan asosiy yo‘llardir, korrupsiyaga qarshi kurash — faqat davlat mablag‘larini himoya qilish emas, balki insonning adolatga bo‘lgan ishonchini, jamiyatning kelajagini va mamlakat taraqqiyotini himoya qilishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni. 2017-yil 3-yanvar, O‘RQ-419-son.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining korrupsiyaga qarshi kurashish va davlat boshqaruvida ochiqlikni ta’minlashga oid farmon va qarorlari.